

РУСЛАН

Передплата
за «РУСЛАНА» вносять:
з Австрії:
на цілий рік . . . 30 кор.
на пів року . . . 10 кор.
на чверть року . . . 5 кор.
на місяць . . . 1.70 кор.

За границею:
на цілий рік: зі щоденною
виплатою 7 доларів, або 12
рублів; з виплатою двічі
в тижні 5½ долара, або 10
рублів; з виплатою що субо-
ти 4½ долара, або 9 рублів.
Поодинокі числа по 10 сот.

Телефон Редакції ч. 1484. — Конто почт. щадниці ч. 98.704.

Виходить у Львові що дня
крім неділі і руских свят
о 5½ год. по полудні.
Редакція, адміністрація і
експедиція «Руслана» при
ул. Осолінських ч. II. партер
(фронт від ул. Тихої). Експ-
диція місцева в Агенції
Соколовского в пасажі Гавс-
мана.

Рукописи звертає ся лише
наперед і застережене.

Реклямації неопечатані в
вільні від порта. — Оголо-
шення звичайні приймають
ся по ціні 20 с. від стріч-
ки, а в «Надісланім» 40 с.
від стрічки. Подяк і при-
ватні донесення по 30 сот.
від стрічки.

«Вирвеш ми очи і душу мь вирвеш; а не возьмеш милости і віри не возьмеш.
оо руске ми серце і віра руска.» — З Руслановых псалмів М. Шапкевича

Змаганя до московщення Русинів в Галичині.

(Δ) Не від нині намагають ся всякі
заграничні висланники з підмогою наших
домородних москвичів довести до того, що-
би руский нарід в Галичині і в Австрії
взагалі відцурав ся своєї матерньої мови і
рускої народности, своєї руско-католицької
Церкви і таким способом поміг Галичину,
або як наші москвичі називають „Прикар-
патську подяремную Русь“ „возсодвинити“
з Росією, або як они називають з „дер-
жавною Русю“. Сі змаганя проявляють ся
з незвичайною запопадливостю іменно від
т. зв. новославянських віздів, від проїздки
гр. Бобрінского і генерала Владімірова по
Галичині і з того часу наші домородні мо-
сквичі вельми кваплять ся, щоби чим скор-
ше довести до змосковщення Русинів і з Га-
личини зробити російську губернію а намі-
сника д-ра Бобжинського заступити генерал-
губернатором гр. Бобрінским.

На сі покванні змаганя наших москви-
чів вказують різні позначки. Наближає ся
час загальної переписи в нашій монархії,
отже наші москвичі вже заздалегіді підго-
товляють все, щоби в Галичині витворити
небувалу доси московську народність і тому
по всіх своїх часописах наклеюють своїх
прихильників, щоби при переписи селяни
вписували яко свій буденний язик „ру-
ский“, а що власти моглиб се розуміти

в нашій значіню, отже щоби додавали по
німецьки — „russisch“. Ціль сего поучуваня
наших селян москвичами є зовсім ясна.
Коли на їх домаганя в держ. раді, щоби
признати московську мову краввою, міністер-
предсідник бар. Бінерт відповів, що в Австрії
(окрім хіба нечисленних Липованів, або як
наш нарід їх називає — кацапів) нема мо-
сковських поселенців, і що московська мова
не є уживаною ані краввою, то наші мо-
сквичі таким штучним способом намагають
ся витворити тут московську народність а від-
так домагати ся для неї всякого управ-
леня.

Недавно знов „Галичанинъ“ подав нову
гадку для прискореня московщення Русинів,
а заразом і для розповсюджуваня обедини-
тельної ідеї в нашій суспільности. А іменно
дораджує він, щоби наші рускі семі поси-
лали на час вакаційний своїх синів і дочок
до Росії, де би они проживали в кругах
московських родин і там підчували ся мо-
сковської мови а, розуміє ся само про себе,
тако ж переймали ся державною російською
ідеєю. З другого боку знов, по думці „Га-
личанина“, мали би з Росії на час вака-
ційний до тутешних руских родин приїз-
дити „хлопці“ і „девушки“, щоби позна-
комлювати ся з тутешними відносинами а,
розуміє ся само про себе, зацілювали тут
в наших руских родинах московського духа
і обединительну ідею. Така обміна обдума-
на „Галичаниномъ“ мала би прискорити мо-
сковщення нашого народу, щоби він тим
скорше і легше потонув в московській морі,
став податливійшим для прнятя право-

славія і для обединенія з „державною
Русю“.

Тій самій цілі мають служити москво-
фільські бурси, пансиони і „частні гімназії
і семінарії учительські“, які стали заводити
наші москвичі з великою покванністю та-
кож після приїзду гр. Бобрінского. В тих
бурсах, пансионах і приватних школах по-
заводили наші москвичі всюди науку мо-
сковської мови і для неї поспроваджували
„коренные учительниці“, щоби не тільки
вивчили учеників і учениць поправної мо-
сковщини, але й щоби наткнули сю руску
молодіж „істинно-русскимъ духомъ“. Таким
способом сі бурси, інститути і приватні шко-
ли наших москвичів мають бути штучними
фабриками московських яничарів, в котрих
руска молодіж мала би навчити ся цурати
ся своєї матерньої мови, виречи ся своєї
народности, а перегодом також руско-като-
лицької Церкви і прийняти російське пра-
вослав'є, як се вже деякі у нас зробили.

Що така діяльність сих бурс, інститу-
тів і приватних шкіл москвофільських стає
в різкій суперечности не тільки із здоровою
педагогією, але й з державною австрій-
ською ідеєю, се річ так ясна і зрозуміла,
що не треба її доказувати, бо маємо вже
доволі наглядних доказів, до якої мети ве-
де та стежка протоптувана нашими москви-
чами і їх помагачами заграничними. Зовсім
природно отже, що в сю справу починають
вглядати передовсім шкільні власти, котрих
обовязком є дбати про вихованя і образованя
шкільної молодіжи і наглядати се вихованя
і его напрям, а також не тільки школи, але

2

Вечері над Леманом.

Написав о. Маріян Моравский, з дозволу видавця
переложив о. Іван Плавюк.
(Дальше).

Deville. — Чи соціялізм побідить, то се
ще — як замітили ви — велике питање; чи в
разі побіди, буде ворожо відносити ся до ре-
лігії, се друге питање; але се річ певна, що на-
коли би соціялізм загально побідив і до на-
щадку знищив релігію народа, то за одним за-
махом підкопав би основи суспільности і сам
довго не удержав би ся. Сеж ясно, що суспіль-
ність опирає ся на моральних основах; мораль
витворює і удержує родину, моральні обовязки
між горожанами уможливають їх пожитя. Дер-
жавна сила спомогає лише моральні чинники,
але в жаден спосіб не може виручити совісти.
Она не сягає дальше поза так званий обсяг
справедливости і в ній карає ще лиш дуже ра-
зачі надужитя; а ествованя суспільности конеч-
но вимагає крім сего цілого обсягу обовязків,
що вже відносять ся до любови, а в них мо-
жуть лише успішно ділати єдино моральні по-
вуки. В тім як раз лежить блуд і обман доктри-
нерів соціялізму, які гадають, що під право і
державний примус можна підбити всі суспільні
взаємини. А той обман розвіяв би ся дуже ско-
ро, як би знали трохи психології, або бодай
трохи мали щирих житевих помічень. Ще в
нижших верствах суспільности має державна
сила зглядно ширший круг — хотий і там ви-
ключно не вистарчає. Сам цар цілої Росії не
гадає, щоби его самодержав'є було безпечно без

тої релігійної звязи, яка лучить мільони его під-
даних. Але у висших верствах суспільности ро-
ля сили маліє, а в тім самім відношеню росте
круг діланя і значіня морального первня так,
що нині ще менше, як коли перед тим, можна
гадати о якійсь суспільности, що не мала би
моральних засад. А та моральна підстава опи-
рає ся з природи річи лиш єдино на релігії.
Вправді зроблено в наших часах кілька проб,
щоби оснувати кілька системів етики без відно-
син до Бога; але ті системи навіть в теорії
рвуть ся, як паутиня при найслабій критиці;
тим більше не мають они вартости і сили в жи-
тевій практиці; а вже сьмішно було би річею
припускати, що на тім паутиню може опирати
ся моральність народів і добробит загалу.

Leroy. — Як небудь стоїть там справа
тої моральности вільної від Бога в звязи з фі-
лософічною критикою, то у всякім случаю має
релігійна моральність над тамтою ту висість,
що коли тамта приказує почитати праведність і
відорвану чесноту, задля неї самої, то ся прика-
зує почитати і любити Бога, яко реальне і жи-
ве совершенство. А то друге безконечно біль-
ше до людського серця промовляє і вічно буде
промовляти.

Miss Willson. — Велика правда!

Deville. — Так є, велика правда. Однак
треба замітити, що любов чесноті і любов Бо-
га се не є дві підстави моральности, лиш одна
і то раз в часті, то знов вповні понятя. Коли
ділаємо з почутя обовязку, з любови чесноті,
тоді поступаємо морально, зближаємо ся більше
до ідеалу, хотий би ми навіть не знали, що в
нас є такого, що в праведности і чесноті потягає
нас так дуже до себе. Але коли довідуємо ся,

що всяка праведність, всяка моральна краса є
лиш частинним відблеском абсолютного ідеалу,
Бога і що его люблячи любимо Бога і зближа-
ємо ся до Него, тоді не знаходимо иншої мо-
ральности, лиш ту саму сильнійше виражену і
придержуємо ся єї цілою сьвідомостю. Хотий
філософія легко відкриває то відношеня мо-
ральности до абсолютизму — о тім сьвідчать
системи майже всіх більших філософів — то
деколи неваче на потемки шукає тої нитки, а
а релігія і найпростодушнійшим душам показує
відразу, на початку і на кінці моральної дороги,
Бога — і в тім лежить єї моральна і суспільна
сила.

Бельські. — Знає ся, що з того всього
впливає одно, що релігія не перестала бути по-
трібною для народа. Сего не буду оспорювати.
Але побіч сего лишає ся друга правда, що вис-
ші верстви суспільности обходять ся зовсім без
релігії. Жите розумове, наукове, артистичне, пи-
томе тій верстві, обходить ся зовсім без релі-
гійного духа. Так я застав у Франції, звідки
вертаю і припускаю, що инакше не буде в Ан-
глії і деінде.

Miss Willson. — Ого! Перепрашаю! Ні-
який край в Европі не посунув ся в нерелігій-
ности так далеко, як Франція.

Leroy. — Не сьмію питати, як довго п.
Бельські студіював Францію; однак позволю со-
бі сказати, що і у Франції і то в умислових,
наукових і артистичних кругах проявляє ся тепер
певний зворот до релігійности. Уже десять літ,
як de Vogue сконстатував в своїм славнім ділі
про російську повість, що молоде французьке по-
колінє заповідає ся ліпшим, як старше: відчу-
ває, що єму тісно в тій лупині матеріялізму, в

й всякі інститути, в котрих приміщена шкільна молодь. Окрім того обов'язком шкільних властей наглядати також і приватні поміщення шкільної молодіж т. зв. „станції“. Колиж сі шкільні власти, в першій мірі дирекції шкіл, помічають щось шкідного для виховання молодіж в приміщеню учеників або учениць, мають право і обов'язок вглядати там і видавати зарадні розпорядки.

Такий розпорядок видала дирекція ц. к. гімназій в Горлицях до тамошньої московської бурси, котрим забороняє московській „учительниці“, Анні Павловні Щербинській учити бурсаків московської мови, вимагає від виділу бурси дбалости, щоби в бурсі нічого не діяло ся такого, що мало би політичну ціху або супротивляло ся системі, на якій по мысли основного державного закона опирає ся все прилюдне вихованє в монархії, дальше, щоби виділ бурси подав склад виділу на 1910/11 рік а також назвиско, характер і державну приналежність теперішнього префента бурси.

„Прикарп. Русь“ ударила у великий дзвін на тривогу і кличе: „Новий удар“, хоч се є право і обов'язок кожної дирекції шкільної про се дбати і сего пильнувати та наглядати вихованє м. лодіж в бурсах, інститутах і по приватних „станціях“, а коли добачить там шкідний вплив, має право і обов'язок ученикам там заборонити мешкати. Взиває отже „Прикарп. Русь“ до вношеня рекурсив, а своєю дорогою: „на случай, когда наши рекурсы и не вѣнчаются успѣхомъ, не допуститъ нѣкимъ образомъ до прекращенія занятій по русскому языку подъ руководствомъ гонимыхъ правительствомъ русскихъ учительницъ! Прекратитъ занятія въ помѣщеніи бурсы, а организовать ихъ по частнымъ домамъ, при русскихъ семьяхъ. Тутъ школьная власть безсильна: семью или частный домъ не закрываетъ“.

Отсе вказує виразно ціль змагань наших москвичів.

яку старше покоління старало ся замкнути весь світ в імя науки; она рве ся до ідеалізму, особливо до ідеї обов'язку і бажає тих засад, які їй відслонили би той обов'язок. Тож показує ся, що de Vogue мав добре око. Се молоде покоління владає постійно плоди глибокої гадки, повні маральних і релігійних поглядів, а навіть в сторону старої готичкої вежі католицизму звертає не облудні, але милі, майже тужливі погляди. Пишуть такі діла, як La crise chrétienne Петра Lasserre¹⁾, Le sens de la vie Едварда Rod-a²⁾, народжене Академією рівнож Rod-a: Les idées morales du temps présent³⁾, La montée Гавриіла Sagasin. Les idées modernes et etc. de Vogue Генрика Bérenger і т. д., і т. д.

А навіть один з них, Павло Desjardins, видав під з. „Теперішній обов'язок“ рід маніфесту в імени партії тих молодих мислителів, зображуючи їх переконання і взиваючи загал подати їм помічну руку. Він ділить людей на дві партії: відемних (з огляду на етику) і додатних. Перші живуть лише для приємних вражін, шукають „сензаций“ яко цілі. Сі вражіння можуть бути найрізномодніші; у низших пиянство і огидна розпуста, у висших вирафінований епікуреїзм гадок, що бавить ся всім земским; але все сензация, розкішні вражіння, самі для себе цілю. Другі, додатні, яким будь способом, чи релігією, чи філософією, чи самим житєм, стверджують єствоване морального обов'язку, виповняють єго, або бодай признають, що єго треба виповняти. —

¹⁾ зн. християнська криза.

²⁾ зн. мудрість життя.

³⁾ зн. ідея моральна сучасна.

(Дальше буде).

Католицке віче в Інсбруку.

(Дальше.)

Звіт про сьвяткованє неділі і боротьбу з алькоголізмом подав др. Вайц. Сьвяткованю неділі стоїть у многих перепоною журба о хліб насущий і тому й не можуть сповнити своїх обов'язків християнських. Пиші знов задля віддаленя від церкви так само занедбують сі обов'язки а наслідком того занепадає релігія, остигає віра, а являє ся алькоголізм яко погибель народу. Се відбиває ся і на інших народних верствах а через те тратить релігія повагу і цілі верстви робітничі вважають релігію злишною або легковажать ї.

Толстой пише: „Змаганя, щоби поза релігією витворити моральність, похожі на поступованє дитий, котрі улюблені рослини виривають, обдирають з коріння і без коріння пересаджують в землю“.

Лише сьвяткованє неділі, коли в церкві глосять слово Боже, дає спромогу присвоїти моральний закон народови. Для народу нема иншого авторитету як Церква. З того часу, як широки версти народні менше почали слухати слова Божого, стали більше слухати голосу несумлінних часописий, котрі розогнюють пристрасти, похваляють гріхи і злочини, наколи сего вимагає хвилевий інтерес.

Спільне богослуженє в неділі підносить повагу Церкви і доводить до сьвідомости єї признаня. Через занедбанє сьвяткованя неділі, через пиятику і розпусту спала на широкі верстви народні нужда і обдовженє і з гедостою сказав проте жид Креміє: „Жид є королем сего столітя“. Тимто треба змагати до того, щоби всім заводам і робітничим верствам уможливлено сьвяткованє неділі. Вніс отже резолюцію, щоби деканальні комітети розслідивши, о скілько християнській обов'язок сьвяткованя неділі не дізнає державної охорони і оскільки се утруднено. Се має бути подане до відома міродатних чинників.

Про боротьбу з алькоголізмом подав звіт о. Вітман. Вказавши на страшні наслідки пиятики і потребу єї поборованя зазначив, що в Німеччині і інших краях великими успіхами виказали ся „Товариства Ангела Хранителя“, до котрих вступают діти і складають обід, що не будуть пити алькоголічних напиків.

Бар. Пражак, предсідник „Товариства Христа в Австрії“, висловив успіхи сего товариства в борбі з пиятикою. Покровителем сего товариства є кн. Альфред Віндішгрец.

О. Вітман вніс резолюцію, щоби з огляду на суспільне педагогічне і релігійне значінє боротьби з алькоголізмом заохочувати до як найчисленнішої участі в товариствах твёрдості, предлачувати видавані в тій справі часописи та щоби учителі і сьвященники засновували як найбільше товариств охорони між шкільною молодіжю.

По ухваленю сих резолюцій замкнено засіданє раніше. По полудни почали ся наради в справі шкіл і християнського вихованя.

Голова катол. товариства учительского в Тиролю Ніколюсі вказав у звіті на небезпеку, яка грозить в катол. Австрії релігійному вихованю молодіж. „Вільна школа“ намагає ся звалити нинішні шкільні закони і виступає проти участі дитий в релігійних вправах. Бесідник вказав також на потребу релігійного образованя учительства. Велику заслугу має в тім: „Katholischer Schulverein“, проти котрого з таким зав'язем виступає товариство: „Freie Schule“.

Другий звітник доцент др. Уде промовляв про конечність піддержуваня христ. духа в висших школах і пошанованя там католицкого сьвітогляду, бо там образує ся наша інтелігенція. Тимчасом на університетах переслідують катол. студентів.

Для того треба зєдиненя всіх католицких мужів, треба старати ся о професорів з християнськими переконаннями а найбільше о зєдиненє катол. студентства. Треба також поборовати безвірні університетські кліки і дбати про відродини катол. сьвітогляду у висших школах, передовсім між студентством, про засновини католицких студентских бурс і маріанських кон-

грегаций. На останку звернув ся бесідник до студентства, котре також має обов'язок причинити ся до розвязки соціального питаня з підмогою катол. студент. товариств.

Відтак вніс резолюції, котрі ухвалено, щоби домагати ся реформи шкільного закона державного з 14. мая 1869 в напрямі зазначенім заявою всего епископату австрійского з 12 марта 1890 р. а поки се буде осягнено, обмежити ся до самопомочи, особливо з підмогою товариства „Kathol. Schulverein“ засновувати катол. семінарії учительські і філії сего товариства, котрі би поборовали шкідну діяльність товариства „Freie Schule“. На тім закінчив ся другий день нарад.

Рівночасно з загальним вічем другого дня відбували ся наради секції про апологетичні задачі, на основі звіту гр. Галена (з Праги). На тій нараді ухвалено резолюції в справі вольнодумства, товариства сьв. Вонифатія, в справі борби проти енцикліки Боромейської і підбурюваня народних верств, та помноженя католиків в Босні.

Віче взиває до оборони катол. Церкви проти змаганя т. зв. Los von Rom, бо пособлюване товариству сьв. Вонифатія вкладками і розповсюджуванем єго видань, до протесту проти напастий на Сьв. Отця з нагоди виданя енцикліки Боромейської, до боротьби проти неморальних видавництв і картин при участі правительства і послів прихильних катол. вірі і висловлює подяку всім, що доси ставали в обороні віри а особливо катол. студентству. В справі босаньских католиків взиває віче всіх вірних пособляти духово і матеріально положеню кат. населеня Босни на руки осередного комітету у Відні (I Heiligenkreuzerhof).

По ухваленю сих резолюцій, закінчено другий день нарад катол. віча.

Слідуючого дня відбули ся о год. 8. рано перші торжественні збори, про котрі подамо звіт завтра.

Політичний огляд.

Австро-Угорщина.

З нагоди наближаючої ся осінньої сесії в Угорщині робить вже угорське правительство ріжні приготування. Першою задачею єго буде зіставленє бюджету і то не лише угорского, але також і спільного. Угорський бюджет зіставлено протягом літних ферій в поодиноких міністерствах, а в найближшій тижни має він бути предложений кабинетови, який буде обрадувати над ним. Основою сего бюджету має бути, як вневняють в правительственных кругах, велика ощадність в усіх галузях адміністрації. Бюджет буде предложений на першій засіданю сойму в супроводі звичайного exposé. Міністер фінансів буде міг дати в exposé користний образ найновішого фінансового положеня, позаяк показали ся добрі висліди жнив і усуненє стану ex lex в формі великого напливу податків.

В цілі приготування спільного бюджету на 1910 рік відбудуть ся у Відні ще протягом вересня конференції міністрів. При тій нагоді має бути обговорена справа „dreadnought-ів“. В делегаціях, які мають зібратися в половинці жовтня, очікують цікавого exposé міністра заграничних справ. Думають також, що й міністер війни скористає з нагоди й дасть виясненя що до заміреня військових реформ, бо з хвилею політичного звороту в Угорщині стало можливим закінченє правительственной військової програми. Сєї можливої заяви міністра війни очікують з великим зацікавленєм, бо в угорських політичних кругах кружать в останних часах поголоски, що плянованє від цілого ряду літ заведенє дволітної військової служби ледво чи дасть ся ввести в жите з огляду на великі кошти, які се потягнулоб за собою.

Очікують також переговорів правительства в справі платьби готівкою і з австро-угорським банком в справі продовженя привілея. Переговори мають бути прискорені так, щоби ще найпізнійше в листопадї банкова предлога могла прийти перед сойм. В справі платьби готівкою має бути

